FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT J. MAZÁK

fremsat den 24. september 2009 [1]

I — Indledning, faktiske omstændigheder i hovedsagen og proceduren for den forelæggende ret

1. Denne anmodning om præjudiciel afgørelse er blevet forelagt Domstolen af Bundesgerichtshof (herefter »den forelæggende ret«). De forelagte præjudicielle spørgsmål vedrører fortolkningen af artikel 5, nr. 1, litra b), i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område [2] (herefter »forordning nr. 44/2001«).

2. Den forelæggende ret har brug for Domstolens besvarelse med henblik på at afgøre, om de tyske domstole har kompetence til at træffe afgørelse i et erstatningssøgsmål anlagt af Car Trim GmbH, en virksomhed med hjemsted i Plauen i Tyskland (herefter »sagsøgeren i hovedsagen«), mod KeySafety Systems SRL, en virksomhed med hjemsted i Villastone i Italien (herefter »sagsøgte i hovedsagen«).

3. Fra juli 2001 til december 2003 købte sagsøgte i hovedsagen af den, hvis rettigheder sagsøgeren i hovedsagen er indtrådt i, delkomponenter til airbaganordninger, hvortil de nødvendige dele og materialer i det væsentlige blev leveret af underleverandører. I forhold til fremstillingen og leveringen af disse komponenter, som sagsøgeren i hovedsagen kontraktmæssigt frit skulle levere til sagsøgte i hovedsagens fabrik i Colleferro i Italien, indgik parterne fem rammeleveringsaftaler, som hver vedrørte bestemte køretøjstyper.

4. Ved udgangen af 2003 bragte sagsøgte i hovedsagen de enkelte aftaler til ophør, hvorefter sagsøgeren i hovedsagen, som anså disse opsigelser for aftalebrud, anlagde et erstatningssøgsmål ved Landgericht Chemnitz, som var den kompetente ret ved hjemstedet for produktionen. Denne ret afviste søgsmålet under henvisning til manglende international kompetence for de tyske domstole. Sagsøgeren i hovedsagens appel til Oberlandesgericht Dresden blev forkastet. Sagsøgeren i hovedsagen iværksatte herefter revisionsanke til den forelæggende ret efter at have fået tilladelse hertil fra appelretten.

1 — Originalsprog: fransk.
2 — EFT 2001 L 12, s. 1.

II — Retsforskrifter

5. Følgende fremgår af anden betragtning til forordning nr. 44/2001:

»Visse forskelle mellem de nationale regler for retternes kompetence og for anerkendelse af retsafgørelser virker hæmmende for det indre markeds funktion. Det er tvingende nødvendigt at vedtage bestemmelser, der kan gøre reglerne for retternes kompetence på det civil- og handelsretlige område ensartede og forenkle formaliteterne med henblik på en hurtig og enkel anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser truffet i medlemsstater, der er bundet af denne forordning.«

6. Følgende fremgår af 11.betragtning til forordning nr. 44/2001:

»Kompetencereglerne bør frembyde en høj grad af forudsigelighed og være baseret på sagsøgtes bopæl som det principielle kriterium, og dette kompetencekriterium bør altid kunne gøres gældende, undtagen i enkelte velafgrænsede tilfælde, hvor det på grund af sagens genstand eller af hensyn til parternes aftalefrihed er berettiget at lægge et andet tilknytningsmoment til grund. […]«

7. Følgende fremgår af 12. betragtning til forordning nr. 44/2001:

»Som kompetencekriterium bør sagsøgtes bopæl suppleres med alternative kriterier baseret på en sags nære tilknytning til en bestemt ret eller på hensynet til god retspleje.«

8. Kompetencereglerne er indeholdt i kapitel II i forordning nr. 44/2001.

9. Artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, der er indeholdt i nævnte kapitel II, afdeling 1, med overskriften »Almindelige bestemmelser«, bestemmer:

»Med forbehold af bestemmelserne i denne forordning skal personer, der har bopæl på en medlemsstats område, uanset deres nationalitet, sagsøges ved retterne i denne medlemsstat.«

10. Artikel 5 i forordning nr. 44/2001, der er indeholdt i kapitel II, afdeling 2, med overskriften »Specielle kompetenceregler«, bestemmer:

»En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat

1) a) i sager om kontraktforhold, ved retten på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes

b) ved anvendelsen af denne bestemmelse, og medmindre andet er aftalt, er opfyldelsesstedet for den forpligtelse, der ligger til grund for sagen:

— ved salg af varer, det sted i en medlemsstat, hvor varerne i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret

— ved levering af tjenesteydelser, det sted i en medlemsstat, hvor tjenesteydelserne i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret

c) er litra b) ikke relevant, finder litra a) anvendelse

[…]«

III — De præjudicielle spørgsmål og proceduren for Domstolen

11. Den forelæggende ret har besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal artikel 5, nr. 1, litra b), i forordning nr. 44/2001 fortolkes således, at aftaler om levering af varer, som først skal fremstilles eller frembringes, skal klassificeres som salg af varer (første led) og ikke som levering af tjenesteydelser (andet led), uanset at ordregiver har opstillet særlige krav vedrørende fremskaffelse, forarbejdning og levering af de genstande, der skal fremstilles, herunder

garanti for fremstillingskvaliteten, leveringspålidelighed og den gnidningsløse administrative gennemførelse af ordren? Hvilke kriterier er relevante for sondringen?

2) Hvis der antages at foreligge et salg af varer: Inden for rammerne af forsendelseskøb bestemmes det sted, hvor de solgte varer i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret, da af stedet for den fysiske overdragelse til køber eller af stedet, hvor varen overdrages til den første speditør til levering hos køber?«

12. Der er indgivet skriftlige indlæg af sagsøgte i hovedsagen, af den tjekkiske og den tyske regering, af Det Forenede Kongeriges regering samt af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber.

IV — Bedømmelse

A — *Om det første præjudicielle spørgsmål*

13. Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om aftaler om levering af varer, som først skal fremstilles eller frembringes samt leveres i henhold til køberens specifikke krav, skal klassificeres som »salg af varer« eller som »levering af tjenesteydelser« som omhandlet i artikel 5, nr. 1, litra b), i forordning nr. 44/2001. Den forelæggende ret ønsker også oplyst, hvilke kriterier der er relevante for afgrænsningen mellem »salg af varer« og »levering af tjenesteydelser« med henblik på anvendelsen af forordning nr. 44/2001.

14. Hvad angår aftaler om levering af varer, som først skal fremstilles eller frembringes, er de parter, som har indgivet skriftlige indlæg, enige om, at sådanne aftaler skal klassificeres som aftaler om salg af varer, også selv om køberen har opstillet visse krav med hensyn til fremskaffelse, forarbejdning og levering af disse varer, herunder garanti for fremstillingskvaliteten, leveringspålidelighed og den gnidningsløse administrative gennemførelse af ordren. Kommissionen har tilføjet, at dette ikke gælder, hvis den person, som bestiller de nævnte varer, selv skal levere en væsentlig del af de materialer, som er nødvendige for fremstillingen eller frembringelsen.

15. Den tyske regering og Det Forenede Kongeriges regering har også gjort sig overvejelser om de relevante kriterier med henblik på afgrænsningen mellem »salg af varer« og »levering af tjenesteydelser«. Ifølge den tyske regering er der tale om økonomiske kriterier, som gør det nødvendigt at undersøge, hvilke

forpligtelser der karakteriserer aftalen. Ifølge Det Forenede Kongeriges regering er det afgørende, om sælgerens ydelse resulterer i en levering af varerne og en overgang af ejendomsretten til disse.

16. Det er min opfattelse, at det første præjudicielle spørgsmål kan fortolkes på flere måder. Det kan forstås som en opfordring til Domstolen om at definere de kriterier, som er relevante med henblik på at sondre mellem »salg af varer« og »levering af tjenesteydelser« på et generelt plan eller blot at definere disse hvad angår sagsgenstanden i hovedsagen, eller som et middel til at drage nogle konsekvenser for den konkrete sag af en generel afgrænsning mellem »salg af varer« og »levering af tjenesteydelser«.

17. Det bemærkes, at ordlyden af artikel 5, nr. 1, litra b), i forordning nr. 44/2001 ikke i sig selv gør det muligt at besvare det forelagte spørgsmål, eftersom den ikke definerer begreberne »salg af varer« og »levering af tjenesteydelser«. Domstolen har herved udtalt, at der må tages udgangspunkt i forordning nr. 44/2001's tilblivelseshistorie, formål og system [3]. Jeg mener ikke, at det er nødvendigt at gennemgå forordningens tilblivelseshistorie, formål og system. Det er således tilstrækkeligt at henvise til nyere retspraksis fra Domstolen [4].

18. De elementer, som fremgår af fællesskabsretten og Domstolens praksis, er ikke tilstrækkelige til at kunne fastsætte kriterier for en generel afgrænsning mellem »salg af varer« og »levering af tjenesteydelser«. Som det fremgår af præmis 33 i dom af 23. april 2009, Falco Privatstiftung og Rabitsch [5], har begrebet »tjenesteydelse« som anvendt i forordning nr. 44/2001 et selvstændigt indhold, som er uafhængigt af fortolkningen af dette begreb inden for rammerne af artikel 50 EF eller i retsakter i den afledte fællesskabsret ud over forordning nr. 44/2001. Efter min opfattelse gør det samme sig gældende hvad angår begrebet »vare«. Derfor finder Domstolens praksis vedrørende fortolkningen af begreberne »tjenesteydelse« og »vare« med hensyn til de grundlæggende friheder på det indre marked ikke anvendelse hvad angår forordning nr. 44/2001.

19. Indtil videre har Domstolen kun givet en delvis og negativ definition af begrebet »aftale om levering af tjenesteydelser« som omhandlet i forordning nr. 44/2001, idet den har fastslået, at begrebet ikke omfatter en aftale, hvorved indehaveren af en immateriel

3 — Jf. dom af 3.5.2007, sag C-386/05, Color Drack, Sml. I, s. 3699, præmis 18, af 23.4.2009, sag C-533/07, Falco Privatstiftung og Rabitsch, Sml. I, s. 3327, præmis 20, og af 9.7.2009, sag C-204/08, Rehder, Sml. I, s. 6073, præmis 31.

4 — Jf. dommen i sagen Falco Privatstiftung og Rabitsch, nævnt ovenfor i fodnote 3, præmis 21-27.

5 — Nævnt ovenfor i fodnote 3.

rettighed indrømmer sin medkontrahent ret til at udnytte denne rettighed mod betaling af et vederlag [6]. Heraf kan der imidlertid ikke drages nogen konklusion af generel rækkevidde.

20. Efter min opfattelse er det ikke nødvendigt med en analyse på et generelt plan af den afgrænsning, som der anmodes om. Henset til de mange facetter ved det økonomiske liv er en sådan generel afgrænsning ikke objektivt mulig. For så vidt som procesretten anvender begreber med et materielt indhold, såsom »vare« og »tjenesteydelse« i den foreliggende sag, er det klart, at fortolkningen af sådanne begreber og deres afgrænsning må afgøres konkret i den materielle fællesskabsret navnlig under hensyntagen til formålet med anvendelsen af sådanne begreber.

21. Denne præmis udgør udgangspunktet for min besvarelse af det første præjudicielle spørgsmål. Det bemærkes, at en sådan besvarelse kun kan gives ud fra de særlige forhold, som gør sig gældende i hovedsagen.

22. Det bemærkes herved, at sagsøgeren i hovedsagen har indgået fem rammeaftaler med sagsøgte i hovedsagen om levering af komponenter til airbaganordninger. Det er korrekt, at sagsøgte i hovedsagen i sin egenskab af køber har opstillet visse betingelser vedrørende kvaliteten af disse komponenter. Det ændrer imidlertid ikke den omstændighed, at det endelige formål med de omhandlede aftaler er levering af de varer, som har de aftalte egenskaber.

23. Selv om jeg — som appelretten i tvisten i hovedsagen, Oberlandesgericht Dresden — lægger til grund, at sagsøgeren i hovedsagens forpligtelser i henhold til aftalen omfatter forpligtelser, som falder inden for begrebet levering af tjenesteydelser, nemlig udskæring og forarbejdning af komponenterne indkøbt hos underleverandører for at tilpasse dem til sagsøgte i hovedsagens behov, udgør disse forpligtelser kun accessoriske forpligtelser. Domstolen har allerede anerkendt det princip, som også sagsøgte i hovedsagen har henvist til i sine skriftlige indlæg, hvorefter en accessorisk forpligtelse følger hovedforpligtelsen [7].

24. Det følger heraf, at hovedforpligtelsen i de omhandlede aftaler var levering af komponenter til airbaganordninger, og derfor bør

6 — Jf. dommen i sagen Falco Privatstiftung og Rabitsch, nævnt ovenfor i fodnote 3, præmis 44.

7 — Jf. dom af 15.1.1987, sag 266/85, Shenavai, Sml. s. 239, præmis 19.

kontraktforholdet mellem sagsøgeren i hovedsagen og sagsøgte i hovedsagen og indholdet og konsekvenserne heraf underlægges artikel 5, nr. 1, litra b), første led, i forordning nr. 44/2001.

25. Endelig, dersom de aftaler, som er blevet indgået mellem sagsøgeren i hovedsagen og sagsøgte i hovedsagen, blev vurderet i lyset af kriterierne for de grundlæggende friheder på det indre marked, er det ubestrideligt, at de ville henhøre under de frie varebevægelser og ikke under den frie udveksling af tjenesteydelser.

26. Det første præjudicielle spørgsmål skal derfor besvares med, at artikel 5, nr. 1, litra b), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at aftaler om levering af varer, der først skal fremstilles eller frembringes, skal klassificeres som »salg af varer«, også selv om køberen har opstillet visse krav vedrørende fremskaffelse, forarbejdning og levering af disse varer, herunder navnlig vedrørende garantien for fremstillingskvaliteten.

B — *Om det andet præjudicielle spørgsmål*

27. Med det andet præjudicielle spørgsmål anmoder den forelæggende ret nærmere bestemt Domstolen om inden for rammerne af forsendelseskøb at fortolke udtrykkene »det sted i en medlemsstat, hvor varerne i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret«, som er indeholdt i artikel 5, nr. 1, litra b), første led, i forordning nr. 44/2001, med henblik på at fastlægge opfyldelsesstedet for forpligtelsen, som udgør et tilknytningsmoment til den kompetente domstol i sager om kontraktforhold.

28. Sagsøgte i hovedsagen samt den tjekkiske og den tyske regering er i princippet enige om, at stedet, hvor varerne i henhold til aftalen er blevet eller skulle have været leveret, ved forsendelseskøb skal fastlægges på grundlag af stedet for den fysiske overdragelse til køber.

29. I deres forslag til besvarelse af det andet præjudicielle har Det Forenede Kongeriges regering og Kommissionen mere detaljeret specificeret typen af salgsaftale.

30. Ikke desto mindre svarer Kommissionens besvarelse i princippet til forslagene til besvarelse fra sagsøgte i hovedsagen og den tjekkiske og den tyske regering. Ifølge Kommissionen skal leveringsstedet ved salg, som indebærer transport af varerne, og hvor sælgeren skal overdrage disse varer til den første speditør til levering hos køber (»ekspeditionssalg«), fastlægges ud fra det sted, hvor

køberen får den faktiske råderet over de leverede varer eller burde have fået denne råderet i henhold til aftalen (bestemmelsesstedet for de solgte varer).

31. Ifølge Det Forenede Kongeriges regering skal leveringsstedet fastlægges på grundlag af de betingelser, som er fastsat i aftalen. Når sælgerens hovedforpligtelse består i at sende varerne og (i givet fald) at udlevere dokumenter, hvorved ejendomsretten overgår til køberen, er det nævnte leveringssted, medmindre andet følger af bestemmelserne i aftalen, det sted, hvor varerne er blevet overgivet til speditøren med henblik på overgivelse til køberen eller i overensstemmelse med sidstnævntes instrukser.

32. Indledningsvis bemærkes, at begrebet »forsendelseskøb« stammer fra national ret, og at det kan have et forskelligt indhold i retsordnerne i de forskellige medlemsstater. Det er derfor min opfattelse, at Domstolen ikke bør fortolke udtrykket »det sted i en medlemsstat, hvor varerne i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret«, specifikt i forhold til forsendelseskøb. Domstolen kan kun fortolke det nævnte udtryk i forhold til salgsaftalen generelt.

33. Udtrykket »det sted i en medlemsstat, hvor varerne i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret«, skal fortolkes i lyset af følgende faktorer.

34. For det første tilsigter ifølge Domstolens praksis forordning nr. 44/2001 ud fra hensynet til retssikkerheden at styrke den retslige beskyttelse af personer bosat i Det Europæiske Fællesskab ved at gøre det let for sagsøgeren i hovedsagen at finde den ret, for hvilken sagen kan indbringes, og ved at gøre det muligt for sagsøgte i hovedsagen på rimelig vis at forudse, for hvilken ret han kan sagsøges [8]. Det følger heraf, at den fortolkning, der er anmodet om i denne sag, skal sikre en nødvendig afvejning mellem sælgerens og køberens interesser.

35. For det andet opfylder den specielle kompetenceregel i artikel 5, nr. 1, i forordning nr. 44/2001 i sager om kontraktforhold, der supplerer princippet om, at det er retterne i den stat, hvor sagsøgte i hovedsagen har sin bopæl, der er kompetente, et formål om nærhed og er begrundet med tilstedeværelsen af et snævert tilknytningsled mellem kontrakten og den ret, som skal dømme i sagen [9].

8 — Jf. dom af 13.7.2006, sag C-103/05, Reisch Montage, Sml. I, s. 6827, præmis 24 og 25, Color Drack-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 3, præmis 20, og dommen i sagen Falco Privatstiftung og Rabitsch, nævnt ovenfor i fodnote 3, præmis 22.

9 — Jf. Color Drack-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 3, præmis 22, og Rehder-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 3, præmis 32.

36. Hvad for det tredje angår stedet for opfyldelsen af forpligtelserne i henhold til aftaler om salg af varer definerer forordning nr. 44/2001 i artikel 5, nr. 1, stk. b), første led, selvstændigt dette tilknytningskriterium med henblik på at styrke formålet bestående i tilvejebringelse af ensartede kompetenceregler ud fra et ønske om forudsigelighed [10].

37. Det følger af det ovenstående, at den fortolkning, der er anmodet om, skal ske i lyset af formålet om nærhed og forudsigelighed og i overensstemmelse med hensynet til retssikkerheden.

38. Efter min opfattelse er den fortolkning, hvorefter »det sted i en medlemsstat, hvor varerne i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret«, skal forstås som stedet, hvor varerne fysisk blev overdraget til køberen eller skulle have været overdraget til køberen, mest i overensstemmelse med disse krav. En sådan betydning af leveringsstedet er mest i overensstemmelse med den specielle kompetenceregel i artikel 5, nr. 1, litra b), i forordning nr. 44/2001.

39. En sådan fortolkning opfylder foruden kriteriet om nærhed også kravet om forudsigelighed, for så vidt som den gør det muligt for såvel sagsøgeren i hovedsagen som sagsøgte i hovedsagen let at finde frem til de domstole, for hvilke sagen kan indbringes.

40. Den foreslåede fortolkning fastsætter stedet for den fysiske overdragelse af varerne til køberen som det afgørende kriterium for fastlæggelsen af leveringsstedet for varerne uden at henvise til den nationale ret i de forskellige medlemsstater. Dette kriterium kan let identificeres, og det er let at føre bevis herfor, således at det uden besvær er muligt at finde frem til den kompetente domstol.

41. Det andet præjudicielle spørgsmål skal derfor besvares med, at udtrykket »det sted i en medlemsstat, hvor varerne i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret«, som er indeholdt i artikel 5, nr. 1, litra b), første led, i forordning nr. 44/2001, skal fortolkes således, at det angiver det sted, hvor varerne fysisk overdrages eller skulle have været overdraget til køberen.

10 — Jf. Color Drack-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 3, præmis 24 og 26, og Rehder-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 3, præmis 33.

V — Forslag til afgørelse

42. Henset til alt det ovenfor anførte foreslår jeg Domstolen at besvare de af Bundesgerichtshof forelagte præjudicielle spørgsmål på følgende måde:

»1) Artikel 5, nr. 1, litra b), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at aftaler om levering af varer, der først skal fremstilles eller frembringes, skal klassificeres som »salg af varer«, også selv om køberen har opstillet visse krav vedrørende fremskaffelse, forarbejdning og levering af disse varer, herunder navnlig vedrørende garantien for fremstillingskvaliteten.

2) Udtrykket »det sted i en medlemsstat, hvor varerne i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret«, som er indeholdt i artikel artikel 5, nr. 1, litra b), første led, i forordning nr. 44/2001, skal fortolkes således, at det angiver det sted, hvor varerne fysisk overdrages eller skulle have været overdraget til køberen.«